

МАЈСТОРСКИ ВЕЗ

Драгослав Михаиловић, *Мајсторско њисмо*, издање Аутора, Београд, 2007.

*... све време сам уживао и осећао љраву радосћ од њоја како си ѡамо
рашчијавао и расљлићао, удевао, ѡрошивао и ѡлео, знајући да не ѡреба
ни да сћраћујем да нећеш ѡако издржати до краја и да мајсторија, кад
се све докрајичи, неће изљедати као да се мајсторисала сама од себе.*
(из „Мајсторског писма“)

Ауторизоване беседе, неколико писама, интервју, поздравне речи и посмртни говори, странице дневника, као и један предговор раније објављеној књизи, само су део жанровске и тематске расутоности *Мајсторског њисма* које, уз све то, укључује и најмање три „класична“ приповедна текста. Површном и непажљивом читаоцу нова књига прозе Драгослава Михаиловића може изгледати као на брзину и од превише разноликог материјала сачињена зб(и)рка текстова, само за ову прилику сабраних и увезаних у исте корице, без неке суштинске међусобне везе. Стварање таквог утиска није случајно и представља важан део ауторске стратегије која, уосталом, за овог писца и није необична. Својом новом књигом он заправо наставља раније започети композицијски поступак хотимичног спајања текстова који припадају различитим наративним и жанровским типовима. Сетимо се *Чизмаша* (1983) и њиховог дво-струког дискурса – сказ-приповедања са једне стране и документарне грађе (архивске врсте) са друге, који напоредо, без директне везе, егзистирају у истом тексту; или публицистичких, есејистичких и документарних сегмената у тротомном *Голом ојшоку* (1990-95) окружених „класичним“ наративним записима. И последња „права“ збирка приповедака овог аутора, *Јалова јесен* (2000), такође има нешто од форме наизглед немарно сакупљених разноврсних и несагласних прозних облика.

Следећи овај композицијски модел Михаиловић своје *Мајсторско њисмо* исписује техником укрштања различитих текстова, насталих у свакојаким приликама у једном дужем временском периоду (од краја осамдесетих до наших дана), али их свесно групише у одређене тематске и жанровске кругове који, ма колико међусобно били удаљени, почињу да успостављају сопствене интертекстуалне везе и да, управо својом целином, формирају значењски низ нове врсте.

Са друге стране, оно што у наративном смислу обједињује све ове различите записе јесте исти *ауторски ѡлас*. Мада се ради о засебним и строго

наменски писаним текстовима, изразито неприповедних врста, и дословно можемо рећи да је главни јунак *Мајстџорској њисма* сам његов аутор. Зато је књига, помало парадоксално, истовремено и публицистичког и фикционалног типа и у тој жанровској несводивости откривамо њену значајну предност.

У формалном погледу целина је јасно подељена на три одвојена сегмента. Први део, окренут питањима књижевног поступка, пружа релативно ретку прилику када овог аутора можемо чути да исцрпије проговара о сопственој литерарној пракси. Стога не изненађује што четири текста која чине овај сегмент нису писана као студиозна ауторефлексија личне поетике, већ представљају, у правом смислу речи – изнуђене одговоре. У пар писама, увек реплицирајући другима, аутор образлаже сопствене погледе на литературу, приповедачки поступак, питање језика у књижевности. Последњи текст поменутог дела књиге заиста јесте *инијереју* који са Михаиловићем води др Роберт Ходел, професор славистике на минхенском универзитету. Аутор посебно, и не по први пут, одбацује поступак „преношења“ стварности у литерарни текст (*Приповедна и живојина стварности није истио*) и указује на обликовне моћи самог језика (посебно његових говорних форми). Пажљивије читање указаће и на то да се промишљање сопственог приповедања пре свега односи на први део стваралаштва, дакле, назовимо је тако, на „преголоочку прозу“ и отуд представља, и у хронолошком смислу, почетни корак ове књиге.

У наставку се Михаиловић враћа својој централној литерарној и животној теми – Голом отоку. Не само тематски већ и језиком, стилем, оствареном атмосфером, овај сегмент *Мајстџорској њисма* дословно означава наставак последњег тома истоимене књиге. Кроз три обимна текста аутор пружа нова сазнања до којих је дошао током деведесетих. Међутим, поменути део скрива и приповедну раван коју претходна проза не поседује – онај дуго очекивани и кључни тренутак спознаје сопственог положаја у стравичном историјском метежу, омогућен ауторовим увидом у лични досије који је Служба државне безбедности водила током четрдесет година (1949-1990). Ове странице (иначе најобимнији текст у књизи), дате као сирови дневнички запис лишен додатног књижевног уобличавања, композицијски смештене у само средиште збирке, садрже интимну исповест и болно преиспитивање не само личног поступања у зло време већ и сопственог писања о том времену. Више од тридесет година Михаиловићевог трагања, писања, и проверавања чињеница, рада чији је публицистички врхунац *Голи ошок*, а литерарни роман *Злојвори*, коначно се завршава на овим страницама. Некако и симболички овај део књиге затвара предговор руском издању *Голој ошока*, објављеном 2001. године.

Последњи сегмент представља и у хронолошком смислу завршетак целине пошто се односи на актуелно ангажовање нашег аутора. Занимљива је и чињеница да је већина ових текстова већ објављена у књизи беседа *Време за њоврашак* (2006), што додатно сведочи о свесном избору делова и концепцији *Мајстџорској њисма*. Њихов заједнички именоватељ јесте наглашен полемички тон и непрестано ауторово подсећање на размере катастрофе коју је српски народ доживео у двадесетом веку, на њене главне узроке, као и на по-

следице упорног истрајавања на погрешном путу. У контексту читаве књиге примећујемо да ауторски глас, пошавши од смирене поетичке рефлексije на почетку и прошавши кроз покајничко самоиспитивање у централном делу књиге, сада добија нови квалитет и звучи снажно, оштро и опомињући. Завршетак последњег сегмента претвара тај глас у усамљени крик трибуна, глас *вайцијућеї у ѱусїињи*, очински и пророчки ламент над судбином једног народа.

Релације између различитих текстова, било да су дате као узредна антиципација или случајно подсећање, било као јасно упућивање или директна веза, појављују се по свим правцима ове збирке. Питање употребе дијалекатског језичког облика у књижевности, из разговора о принципима сказ-приповедања на почетку, успоставља везу са питањима *геїресације* старијег новоштокавског говора из полемичких текстова са краја књиге; очување српскохрватског назива за језик препознаје се као рецидив титоизма који нужно комуницира са голооточком темом; мотив нестајања, уведен лирским прологом *Сањам да сам умро*, корелира са кратким записима о смрти (најчешће изговореним пред хумкама преминулих пријатеља) који попут рефрена раздвајају поменуте главне сегменте књиге, да би се коначно затворио текстом *Јаук за ѓријатїељем*.

О јасној концепцији, односно свесном композицијском поступку грађења јединствене целине сведоче и текстови које аутор поставља на оквир збирке. Књига почиње и завршава се формом која је много ближа класичном приповедању, потпуно различитом од оне у њеном претежном делу. Тако приповетка *Умеїтник и кобасица*, као и кратки текст *Чиїтање ѱоезије из фойїеље*, две завршне приче ове необичне прозне целине, заједно са прологом на њеној првој страници, и формално затварају композицијски круг.

Начин на који се уводе, слажу и укрштају мотиви и значења у жанровски и стилски несагласним записима ове књиге, говори о изванредном осећању аутора да одржи кохерентност и форму целовитости збирке изразито разноврсних текстова. Праву вредност *Мајсїорскої ѱисма* налазимо у нарочитом преображају читалачке свести која од почетног задржавања на појединачним записима, од утиска да следи некакав произвољан и случајан текстуални низ, да сагледава својеврсно „низање без везе“, даљим, пажљивијим читањем, управо враћањем на ново читање, лагано открива оне битне и „праве везе“, а целина се коначно појављује као убедљиви *мајсїорски вез* изведен искусном стваралачком руком.

Бранко Илић